

המהות האלוהית הפנימית: השבת הניצוץ הקדוש מאפר האימפריה

במהלך אלפי שנים חיפשה האנושות להבין את מקומה בתוך הבריאה. מגדות הנילוס ועד הרי האנדים, ממכה ועד אתונה, מסורות רוחניות ופילוסופיות אין־ספור הכירו באמת עמוקה: בכל אדם שוכנת מהות אלוהית – ניצוץ קדוש המטה אותנו אל רחמים, אל־אלימות והרמוניה עם העולם החי. אור פנימי זה, בין אם נקרא **פְּטָרָה**, **אטמן**, **לוגוס** או **טבע בודהה**, הוא החוט המאחד אמונות, פילוסופיות וחוכמות ילידים. אולם בעידן המודרני האמת הזו הועלמה על ידי מערכות שליטה, תאוות בצע וניצול – מערכות שפנו עורף למהות האלוהית כדי לעבוד רווח וכוח.

הניצוץ האלוהי במסורות רוחניות עכשוויות

בדתות החיות של העולם, הניצוץ האלוהי אינו מטאפורה – זו מציאות מוסרית הדורשת צדק, רחמים וניהול.

באסלאם, הקוראן מכריז שכל אדם נולד על **הפְּטָרָה** (30:30) – טבע ראשוני המכוון לאמת, לרחמים ולעבודת הבורא. **הפְּטָרָה** מעגנת את **הח'ליפה**, חובת הניהול: להגן על החיים, לכבד את הבריאה ולהתנגד לשחיתות. כשמוסלמים נותנים **זכאת**, שומרים מפני אכזריות ומגנים על המדוכאים, הם אינם עוסקים בצדקה גרידא – הם פועלים כשומרי האמון האלוהי. בעולם המונע על ידי רווח ושליטה, **הפְּטָרָה** הופכת לעיקרון מהפכני: להתנגד לכל המערכות המנצלות טבע, בעלי חיים או אנושות.

ההינדואיזם חושף את אותה האמת ב**אטמן**, העצמי האלוהי שבכל יצור, בלתי נפרד מ**ברהמן**, המציאות האולטימטיבית. הברכה **נמסטה** – "אני משתחוה לאלוהי שבך" – היא הכרה רוחנית באלוהות המשותפת. **אהימסה**, עקרון האל־אלימות, נובע מהבנה זו: לפגוע ביצור אחר פירושו לפגוע בעצמך. בתרבות המודדת ערך בצריכה וכיבוש, **האטמן** קורא אותנו חזרה ליראת קודש, לראות את כל צורות החיים כביטויים של אותו מקור אלוהי.

היהדות מכריזה שהאנושות נבראה ב**צֶלֶם אֱלֹהִים** – בדמות אלוהים (בראשית 1:26–27). לכן כל חיי אדם נושאים כבוד אלוהי. המשנה מלמדת: "כל המאבד נפש אחת – כאילו איבד עולם מלא." אישור רדיקלי זה של ערך קדוש דורש התנגדות לכל מערכת – קולוניאלית, פוליטית או כלכלית – המפחיתה מערך החיים למען רווח או כוח.

הנצרות מלמדת שהאור האלוהי, **הלוגוס**, "מאיר כל אדם הבא לעולם" (יוחנן 1:9). לאהוב את רעך כמוך (מתי 22:39) אינו אידיאל פסיבי – זו מצווה מוסרית להתעמת עם אכזריות ועוול בכל מקום שהם מופיעים. הקולות הרדיקליים ביותר של האמונה, מישוע ועד פרנציסקוס מאסיזי, הכירו בבעלי חיים, נהרות ואפילו הרוח כקרובים. אך היום חברות הקוראות לעצמן נוצריות לעיתים קרובות מאשרות מלחמה, ניצול וחורבן אקולוגי – ההפך הגמור מתורתו של ישו.

בבודהיזם, דוקטרינת טבע הבודהה מלמדת שכל היצורים נושאים פוטנציאל להארה. רחמים ואל־אלימות אינם מעלות נוחות – הם הכרחים קוסמיים. לפגוע בחיים פירושו להסתיר את ההתעוררות שלנו. הבודהיסטווה, המעכב שחרור אישי כדי לעזור לכל היצורים, מגלם את הרחמים האלוהיים במלואם.

במסורות **וויקה ופגאניות**, הניצוץ האלוהי זורח דרך האדמה החיה עצמה. הציווי של הריד – "אם לא יזיק לאיש, עשה כרצונך" – מבטא חזון מוסרי שבו חירות ואחריות בלתי נפרדים. יראת הפגאנים כלפי היסודות, הירח והעונות שומרת על חוכמה אקולוגית עתיקה שהציביליזציה המודרנית כמעט כיבתה.

אבל בעוד מסורות אלה קוראות לאנושות להרמוניה, העולם המודרני – במיוחד המערב התעשייתי הקולוניאלי – פנה עורף. המרדף אחר רווח הפך לדת של חילול. יערות נטבחים, אוקיינוסים מורעלים, בעלי חיים מעונים במפעלים, ומלחמות מתנהלות בשם רווח כלכלי או גיאופוליטי. המהות האלוהית קבורה תחת פסלי החומרנות והאימפריה.

שום מקום אינו ברור יותר מאשר **בעזה**, שם חורשות הזית – סמלי שלום ופרנסה אלוהית – נעקרות, וקהילות שלמות נמחצות תחת מכונת הכיבוש. כאן, שתיקת העולם חושפת אובדן קולקטיבי של הניצוץ הקדוש. דיכוי העם הפלסטיני, המבוצע בשיתוף פעולה של מעצמות מערביות, אינו רק פשע פוליטי – זו אסון רוחני, הוכחה לניתוק האנושות מטבעה האלוהי.

מסורות עתיקות וילידיות: חיים במאזן קדוש

לפני עליית האימפריות, התרבויות הקדומות ביותר של האנושות חיו בהכרה בנשימת האלוהים המחיה כל חיים. מיתוסים, טקסים ומבנים חברתיים שלהם נארגו סביב מאזן קוסמי, צדק ורחמים.

במחשבה **שומרית ואכדית**, האנושות נוצרה מנשימתו האלוהית של אנליל והוטלה עליה לשמור על **מה** – החוקים הקדושים ששלטו בקוסמוס ובקהילה כאחד. הפרת עקרונות אלה לא הייתה רק הפרעה חברתית אלא שחיתות רוחנית.

קוסמולוגיה **בבלית באנומה אליש** ראתה אף היא בבני אדם שותפים בשמירה על הרמוניה קוסמית. חייהם המוסריים היו שזורים בסדר האלוהי, עם דגש על טיפול בחלשים והתאמה למחזורי הטבע.

במצרים, עקרון **מַעַת** – אמת, צדק ומאזן – היה פעימות הלב של הציביליזציה. חיים לא צודקים פירושו פירוק הקוסמוס. פרעונים נשפטו לא לפי כוחם אלא לפי שמירתם על **מַעַת**. קצב הנילוס, אמנות המקדשים וטקסי החקלאות – כולם שיקפו את האקולוגיה המוסרית הזו.

דת ופילוסופיה **יוונית** ראו בנשמה אלוהית ונצחית, טהרתה נשמרת באמצעות מידה טובה ומתינות. יראת **הרומאים** כלפי **נומן**, הנוכחות האלוהית בכל הדברים, טיפחה **פייטאס**: חובה, הכרת תודה והרמוניה עם האלים והטבע.

בין **הנורדים**, מושג ה**וֹיֵרְד** הביע תחושה קדושה של גורל וקשר הדדי – החיים כרשת של תוצאות מוסריות. לפעול בחוסר כבוד או לנצל את הטבע פירושו לפרום את חוטי הקיום.

אך בשום מקום לא התגלמה מודעות זו לתלות הדדית קדושה עמוקות יותר מאשר בקרב **עמי הילידים**. הבנת **האלגונקווין** את **מניטו** ראתה רוח בכל יצור – אבן, נהר, ציפור או רוח. קוסמולוגיה **מאיה** תיארה חיים כמתנה המתקיימת בהדדיות. יראת **האינקה** כלפי **פצ'מאמה** (אם האדמה) יצרה מערכות ניהול אקולוגי מתוחכמות. **שינטו** ביפן מכבד את **קאמי**, הרוחות האלוהיות בטבע; **טאואיזם** בסין מלמד **וו יי**, התאמה ללא מאמץ לטאו.

מסורות אלה חלקו לא רק יראת חיים, אלא גם יחס רדיקלי שונה למוות. המוות לא נחשש – הוא הובן. עבורם, המוות היה חזרה לכל הקדוש, המשך הקשר עם האדמה, האבות והאלוהי. לחיות נכון פירושו למות בשלווה, בידיעה שלא בגדת בסדר החיים.

זה עומד בניגוד חריף לרוב החשיבה המערבית המודרנית, שבה המוות נחשש, נמנע, מעוקר. למה? כי עמוק בפנים, רבים יודעים שחיו בבגידה בקדושה. ציביליזציה ההורסת יערות, מענה בעלי חיים ומנהלת מלחמות אינסופיות אינה יכולה להתמודד עם המוות בשלווה. הפחד שלה אינו נעוץ במסתורין – אלא באשמה. איפשהו בפנים, אפילו המוח החילוני ביותר חש בחשבון האלוהי. הפחד מהמוות הוא הפחד מהדין – לא מלמעלה, אלא מבפנים.

מסורות פילוסופיות: התבונה כאור קדוש

אפילו מסורות התבונה של הפילוסופיה, לעיתים קרובות מנותקות מדת, מהדהדות את אמת הניצוץ האלוהי. **סוקרטס** דיבר על **הדימוניון** שלו – קול פנימי אלוהי המנחה אותו לצדק. **אפלטון** לימד שביתו האמיתי של הנשמה הוא תחום הטוב הנצחי, וידע ומידה טובה הם מעשי זיכרון. **אריסטו** מצא את פריחת האדם (**אודיימוניה**) בתרגול הרמוני של התבונה, ידידות ומאזן עם הטבע.

הסטואיציזם, עם אמונתו ב**לוגוס** – הסדר התבוני האלוהי החודר ליקום – הציע אתיקה רוחנית של קבלה, מידה טובה ורחמים. לחיות בניגוד לטבע פירושו לחיות בניגוד לתבונה עצמה.

הקונפוציאניזם ופילוסופיית **ההשכלה** המשיכו קו זה: **קונפוציוס** דרך **רן** (אנושיות) ו**קאנט** דרך החוק המוסרי הפנימי. אך אפילו מסורות אלה, כשנשללו מענוותן הרוחנית, נוצלו על ידי אימפריות קולוניאליות כדי להצדיק שליטה תחת מסווה של "ציביליזציה". התבונה, כשהיא מופרדת מיראה, הופכת לכלי כיבוש.

ההשלכות התרבותיות של אובדן הניצוץ האלוהי

הירידה הרוחנית של העולם המודרני אינה תעלומה – זו תוצאה לוגית של ציביליזציה שהחליפה סדר אלוהי בחישוב כלכלי. שם שחוק עתיק חיפש הרמוניה, חוק מודרני מקדש בעלות. שם שטקס ילידי כיבד הדדיות, מסחר מודרני כופה חילוץ. התוצאה היא הרס פלנטרי: יערות הרוסים, אוקיינוסים חנוקים, ומיליארדי יצורים מודעים נשחטים לנוחות.

אימפריות שהצדיקו פעם את התפשטותן כשליחות אלוהית ממשיכות כיום אלימות דרך שווקים וצבאות. עזה, שפעם הייתה חלק מערש הנבואה של העולם, מופחתת כעת להריסות תחת מבטן של אומות הקוראות לעצמן נוצריות או דמוקרטיות. הניצוץ האלוהי מהבהב בין עשן הרחפנים וזעקות הילדים. חילול עץ הזית – סמל השלום והעמידות – הוא חילול הקדושה עצמה.

ומאחורי הכל מרחפת אימת המוות – אימה שנולדה לא מהלא־נודע, אלא מהלא־מכופר. עולם ההורס את הבריאה יודע שחטא. הפחד שלו אינו מטאפיזי – הוא מוסרי.

התכנסות אתית: ניהול ורחמים כמעשי התנגדות

כל המסורות מתכנסות לשני ציוויים קדושים: **ניהול ורחמים**. להיות מנהל פירושו לשמור על הקדושה; להיות רחום פירושו לפעול כשליחו. אלה אינם מעלות חולשה אלא נשק האלוהי נגד האימפריה.

ח'ליפה האסלאם, **אהימסה** ההינדואיזם, **בְּצֶלֶם אֱלֹהִים** היהדות, ציווי האהבה הנוצרית, **קארונה** (רחמים) הבודהיזם, הריד של הוויקה, **מה** השומרית, **מַעַת** המצרית, **מניטו** האלגונקוויין, **צ'י** הטאואיסטי – כל אחד קורא לנו לאותה מרידה נגד אכזריות ותאוות בצע.

להשיב את הניהול פירושו להתעמת עם הכוחות הרווחים ממוות. לתרגל רחמים פירושו לסרב לשותפות במערכות ההורסות חיים. כל מעשה חסד, כל הגנה על יער, כל סירוב לדעה־הומניזציה הוא מעשה של התרסה רוחנית.

הניצוץ האלוהי והמוות: זיכרון הנשמה

הניצוץ האלוהי לא רק מדריך את החיים – הוא מכין אותנו למוות. במסורות הקדושות של העולם, ההארה אינה בריחה אלא מימוש: **ג'נה, מוקשה, נירוונה, גן עדן, וולהאלה, טלאוקאן, סאמרלנד או שלוה סטואית** אינם תחומים רחוקים אלא מצבי נשמה שמושגים דרך אל-אלימות, רחמים והרמוניה. המוות, עבור אלה המכבדים את הניצוץ, אינו קרע – זו חזרה הביתה, חזרה לכל הקדוש.

איכר פלסטיני, השותל מחדש את עץ הזית שלו בין ההריסות, הולך בדרך זו. מאבקו הוא צדק **הפְּטָרָה**, אלוהות **האטמן**, אנרגיה **טאוטל**, הדדיות **מניטו** – נדר **בודהיסטווא** חי. הוא אינו חושש מהמוות; הוא מתעלה עליו.

אבל שם שבו הניצוץ בוגד – שם שיערות בוערים, בעלי חיים צורחים בכלובים, וילדים נקברים תחת פצצות – המוות הופך לאימה. לא משום שהוא לא ידוע, אלא משום שהוא ידוע. הנשמה, בעומק **פְּטָרָה**, זוכרת. היא יודעת את החשבון. היא יודעת שחורשת הזיתים הייתה קדושה. היא יודעת שמכת הרחפן הייתה חילול השם.

לשאוף להארה פירושו לחיות ללא פחד מהמוות. לפחד מהמוות פירושו להודות שמעולם לא חיית כלל.

מסקנה: השבת אש האלוהי

המהות האלוהית – **פְּטָרָה, אטמן, לוגוס, טאוטל, קאמי, בצלם אֱלֹהִים** – אינה רעיון מופשט אלא נוכחות חיה של האמת בכל היצורים. להשיבה פירושו להתנגד לכל אימפריה, כל אידיאולוגיה, כל כלכלה המכחישה את קדושת החיים.

עמי הילידים עדיין חיים את האמת הזו דרך פשטות והדדיות. מוסלמים קוראים לה דרך ניהול וצדק. בודהיסטים, הינדואים, נוצרים, יהודים ופגאנים מחזיקים כולם שברים מאותו אור. זהו האור הקבור כעת תחת הריסות עזה, אפר היערות, ושקטם של אלה שיודעים טוב יותר אך אינם עושים דבר.

הניצוץ האלוהי בוער בבהירות הרבה ביותר בהתנגדות: באם המגנה על ילדה, באיכר השותל מחדש את חורשת הזיתים שלו, במפגין העומד מול המכונה. לשקם את העולם פירושו לזכור למה נוצרנו: רחמים, אל-אלימות והרמוניה. כל דבר פחות מכך הוא חילול הבריאה.

וכשיבוא המוות – כפי שהוא חייב – שלא ימצא אותנו מפחדים, אלא מוכנים. מוכנים להתמודד לא עם עונש, אלא עם אמת. לומר: כיבדתי את הניצוץ האלוהי. לא הרסתי, הגנתי. לא ניצלתי, אהבתי.

זהו משמעות האמונה. זו הדרך חזרה לאלוהים.